

привредних организација, већ њихово огрешење о прописе мора повлачити све правне последице, па и ништавост тако склопљених правних послова.

Поништењу оваквих уговора, по нашем мишљењу, не стоји на путу ни бојазан да ће тиме бити повређен интерес стране која је са добром вером ушла у тај посао, јер у оваквом случају нема невине стране, пошто су с обзиром на јавноправни карактер горњих одредаба, обе морале знати да ступају у однос који је законом забрањен, па стога и ризик из тога посла морају подједнако сносити.

Ни сигурност правног саобраћаја у овоме случају не долази у питање, пошто се из вршења забрањених радњи не може очекивати никаква правна заштита, па ни одржавање тако склопљеног уговорног односа.

Најзад, у судској пракси примена становишта да су ови уговори ваљани, могла би довести до апсурдне ситуације да странка која је судском одлуком принуђена да изврши недопуштени посао, буде подвргнута одговорности што је тај посао извршила и према њој буду примењене казнене мере исто као да је тај посао обавила по сопственој одлуци. Евенутална теза да је привредни преступ извршен још приликом склапања уговора неодржива је, јер је казнена санкција предвиђена само за извршење таквог посла, као што је случај и код кривичних дела, па је ништавост уговора баш мера за спречавање да се забрањени послови (као и забрањена дела) остваре.

Са ових разлога сматрамо да су судови, који су у првом реду дужни да воде рачуна о општим интересима, те обавезни да пазе да прописи донети ради њихове заштите буду поштовани при склапању правних послова, уколико установе да су притом односни прописи повређени и закључен забрањени посао, по службеној дужности обавезни да такав правни посао огласе ништавим и без правног дејства, иако таква санкција није и изречно прописана.

Миодраг Петковић

МИНИМУМ ЗЕМЉОРАДНИЧКОГ ПОСЕДА ОДРЕЂЕН ПРОПИСИМА БИВШЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ — ЕКВИВАЛЕНТНОСТ У ТЕРЕТНИМ УГОВОРИМА

Тужилац је пре рата био продао туженоме своју њиву звану „Трнава“, а пошто је тиме противно закону био окрњен минимум земљорадничког поседа, они су симулирали размену тужиоачеве њиве зване „Трнава“ за њиву туженога звану „Пресип“.

После рата продавац некретнине „Трнава“ обратио се суду са захтевом да се раскине уговор о купопродаји и ствар врати у пређашње стање, наиме, да он врати куповну цену, а купац да му врати његову њиву.

Срески суд је уважио тужбени захтев, и раскинуо је не само уговор о куповини и продаји, већ и уговор о размени. Ову пресуду је потврдио окружни суд.

По захтеву за заштиту законитости Врховни суд НР Србије укинуо је пресуде нижих судова. У образложењу одлуке Врховног суда, између осталог, стоји :

„Постоји повреда правила поступка у томе што је пресудом среског суда раскинут и уговор о трампи, мада се у разлозима пресуде утврђује да је трампа послужила као симулиран, привидан правни посао са циљем да се прикрије стварни правни посао купопродаје који између странака као једино постојећи правни посао има да се цени. Уосталом тужбени захтев креће се само у тим границама. За посао трампе довољно је било утврдити у разлозима да је привидан.

„Постоји и друга повреда правила поступка у томе што чинјенично стање није потпуно утврђено, а до тога је дошло услед погрешне правне оцене ствари. Према прописима који су важали пре 6 априла 1941 могли су се поништити уговори о купопродаји некретнина ако је продавац продајом окрњио законом обезбеђени минимум земљорадника. Тако склопљени уговори пре 6 априла 1941 могу се поништити и сада, али не само по том основу што је продавач земљораднички минимум био окрњен, него има да се цени такође ондашње и садашње стање купца као земљорадника, тј. да ли он има несразмерно више земље но што је потребно за радну снагу и egzистенцију његове породице, па то и у односу на тужиоца. Пошто нижи судови, због свог погрешног става, нису извиђали постојање тих и таквих околности за правилну примену закона, требало је све пресуде укинути.

„Ако би дошло до уважања тужбе и услед поништаја купопродаје имовински односи имали да се врате у пређашње стање, онда би тужилац имао да врати у новцу стварну вредност а не 7.000 дин. ФНРЈ за примљених 7.000 дин. бив. Југославије, јер никаквим законским прописом номинална вредност садашње новчане јединице није изједначена са номиналном вредношћу новчане јединице у бив. Југославији. Пошто је правна претпоставка да је продавац примио стварну прометну вредност некретнине у динарима бив. Југославије, он је сада дужан да врати садашњу стварну прометну вредност некретнине у динарима ФНРЈ.“ (Решење Врх. суда НР Србије Гзз — 491/49 од 17 октобра 1949, Збирка одлука врховних судова, I, Београд, 1952 одлука бр. 118, стр. 133).

1. Уговор о купопродаји непокретности којим је окрњен минимум земљорадничког поседа одређен прописима бивше Југославије. Минимум земљорадничког поседа успостављен је прописима бивше Југославије. Према § 471, тач. 4 а, Закона о поступку судском у грађанским парницама за Србију од 20 фебруара 1865, који је задржао снагу правног прописа у бившој Југославији на основу чл. 8 Уредбе о извршењу и обезбеђењу од 4 априла 1937, земљораднички минимум су чиниле ове ствари:

„... један плуг, једна кола, два вола, или два бивола, или два теглећа коња, кобила са ждребетом до године дана, крава или биволица са телетом, односно биволчетом од године дана,

десет оваца, пет свиња, пет коза, мотика, секира, будак, коса и толико хране, колико је за њега, породицу и стоку потребно до нове хране. Поред тога на сваку пореску главу, била она од данка ослобођена или не, ако јој је само главно занимање земљоделство, живела она у селу или вароши, пет дана земље, рачунајући дан 1.600 кв. хвата, била земља чиста, под гором, воћем или виноградом, заједно са необратим њеним плодом. Исто тако и кућа са зградама и плацем до једног дана орања.“

„... Имање овде побројано не може ни сам земљоделац продати или ма којим начином отуђити.“

Према Правилима Министра Правде од 4 фебруара 1874, №. 354 о извршењу наведеног законског прописа: „реч ова „побројано“ односи се само на пет дана орања и кућу с плацем до једног дана орања.“

Из наведених законских одредаба произилази да земљорадник није могао да отуђи извесне непокретности које су чиниле тзв. минимум земљорадничког поседа, да је такав правни посао ништав. Поставља се питање какав став према њима треба имати данас. По мишљењу Суда за њихово поништење није довољна сама чињеница да је био окрњен установљени минимум земљорадничког поседа, већ се мора узети у обзир и „ондашње и садашње стање купца као земљорадника, тј. да ли он има несразмерно више земље но што је потребно за радну снагу и егзистенцију његове породице, па то и у односу на тужиоца.“ Став Врховног суда НР Србије о рушљивости ових правних послова данас, може да се прихвати као ново правно схватање наше нове државе засновано на принципима новог државног и друштвеног уређења. Али то не значи да су рушљиви или ништави и правни послови о отуђењу непокретности земљорадника који су закључени после ослобођења или се закључују данас, а којима би се крњио изванредно обим земљорадничког поседа, јер су, према Закону о неважности правних прописа од 1946, предратни прописи о минимуму земљорадничког поседа изгубили правну снагу, а за новим прописима такве врсте нема потребе. Правац развитка нашег друштва супротан је правцу развитка наше предратне државе. Наше друштво има за циљ да створи крупна газдинства на социјалистичким принципима, а не да конзервира ситан земљораднички посед.

2. *Идеја еквивалентности у теретним уговорима.* Ову идеју Врховни суд НР Србије сматра правном претпоставком у правном случају који разматрамо. Али чини нам се да би ставу Суда по овом питању требало дати принципијелан значај и шири домашај и идеју еквивалентности сматрати правном претпоставком у теретним уговорима уопште. Јер, при теретном уговарању, правило је да се узајамна давања и примања странака заснивају на објективној сразмери између добара у моменту закључења уговора, да се странке држе цене која влада на тржишту добара. У циљу обезбеђења идеје еквивалентности у конкретном случају, Суд указује на промењеност прилика и неоснованост изједначавања вредности садашњег и бившег

динара у недостатку позитивноправних прописа који би ово питање регулисали. Постоји, истина, Закон о регулисању предратних обавеза од 1946, али се он односи само на обавезе које су засноване пре рата а које тек сада треба извршити. У овом правном случају ствар стоји другачије. Странке су пре рата и засновале и извршиле своје уговорне обавезе тако да се поменути закон не може применити.

Врховни суд НР Србије сматра да идеја еквивалентности треба да се очува на тај начин што ће продавац, полазећи од претпоставке да је примио стварну прометну вредност непокретности у динарима бивше Југославије, вратити купцу, ако уговор о купопродаји буде поништен, новчану суму у динарима ФНРЈ равну прометној вредности спорне непокретности данас. Идеја еквивалентности могла би да се оствари и на други начин: анализом куповне моћи предратног и садашњег новца и утврђивањем суме која би имала да се врати као еквивалент примљеној суми. Ови начини остваривања идеје еквивалентности се разликују међу собом. Начин успостављања идеје еквивалентности који предлаже Врховни суд је прихватљивији. Он је приступачан, једноставан и правно дозвољен. Други начин је тежи и компликованији, јер захтева враћање у прошлост и преносење у ондашње прилике, а можда и правно неоправдан.

Др. Живомир Ђорђевић

НЕКА ПИТАЊА О ПОЈМУ КОРИСТИ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ

У једној досад необјављеној одлуци Врховног суда НР Србије К.ж. 916/55 од 22 јула 1955 наводи се да се под појмом користи кривичног дела злоупотребе службеног положаја или овлашћења из чл. 314 Кривичног законика подразумева „свака корист, а не само имовинска, јер закон ту корист и не ограничава само на имовинску”.

Како у нашем Кривичном законнику осим овога дела постоје још и кривична дела из чл. 156, ст. 2, 296, 315, 324, 325 и 326, која такође садрже израз „корист” и како се законодавац није изрично изјаснио шта сматра под овим изразом, то се поводом поменутог схватања Врховног суда поставља пре свега питање: шта се подразумева као корист у смислу наведених дела и шта је то „свака корист”. А затим, како и на основу чега се одређује појам користи код ових дела.

1. У одговору на ова питања може се навести да се појам користи у теорији различито дефинише, али се углавном као корист у кривичноправном смислу може да означи сваки повољнији положај или стање једног лица, било имовинске и уопште материјалне или идеалне природе.(1)

(1) Schönke-Schröder: Strafgesetzbuch, Kommentar, 7. Aufl. München-Berlin, 1954, S. 750, као корист сматрају сваки повољнији положај личних